

51ª Escola d'Estiu 2016

Conclusions del Tema General

Bé comú, en construcció

Fa cinquanta-un anys que l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat aposta per la innovació i la renovació pedagògica, amb el que això significa històricament i socialment. L'Escola d'Estiu és una festa, una festa de l'educació, no ens cansarem de dir-ho. Una festa feta de retrobaments, reflexions compartides, sorpreses, interpel·lacions, intercanvis, nous coneixements i aprenentatges...

Dins de l'escola d'estiu hi ha el tema general, un clàssic. Hem de dir que aquest any triar-lo no ens va costar gaire. Feia poc que havíem llegit *Repensar l'educació*, l'últim informe de la UNESCO, en el qual s'adverteix que s'estan difuminant els límits entre educació pública i educació privada i que es pregunta com es pot protegir el principi fonamental de l'educació com a bé públic en el nou context global en què té lloc l'educació. I és en aquest marc on es contraposa un concepte que té l'origen en l'economia de mercat, el bé públic, a un concepte basat en les relacions existents en una societat: el bé comú.

Aquest text ens va fer pensar, pensar en un concepte del qual parlen tant els representants de posicions neoliberals com els polítics d'esquerra. Tothom parla del bé comú, però tenim el pressentiment que no s'interpreta de la mateixa manera, ni es vol dir el mateix.

Volíem anar més a fons, i vam creure convenient aprofundir en la reflexió acompanyats per veus expertes que a la vegada ens donessin elements per tenir una mirada més aprofundida. I què millor que fer aquest exercici de reflexió en el marc de l'Escola d'Estiu? És un marc en el qual conflüim totes aquelles persones interessades en l'educació, però fonamentalment en una educació emancipadora i compromesa, en una educació que inclou a tothom... Podríem dir que treballem perquè l'educació sigui veritablement un bé comú?

Els límits de la natura i de la humanitat

Per entendre el concepte de comú hem de començar per la vida humana i pel lloc on es desenvolupa aquesta vida: la natura.

La vida humana és impossible sense la relació amb la natura. Per sostenir la vida humana hem de ser conscients que els éssers humans som ecodpendents, perquè depenem de la natura, i que som interdependents, perquè la nostra vida en solitari és impossible. Hem de ser conscients que la vida humana, els cossos humans, són limitats i vulnerables, i que necessiten la cura dels altres, sobretot en algunes etapes de la vida. Per tant, hem de prendre consciència d'aquests límits: els humans i els de la natura.

Avui vivim en un marc cultural, econòmic i polític que dóna l'esquena a totes aquestes necessitats i límits. Estem en una situació d'urgència, i no es pot plantejar un creixement il·limitat perquè la natura és limitada. Hi ha d'haver un principi polític urgent perquè tota la societat es reproduïxi de forma justa i en total equilibri amb la natura, ja que funcionar al marge de la vida i al marge dels límits de la Terra és el que ens ha portat a l'actual crisi del planeta.

Des d'aquest punt de vista, entenem per comú tot allò de què depenem per viure: la fotosíntesi, la regulació del clima, el cicle de l'aigua, el coneixement... Per tant, el comú és allò que necessitem per estar vius, i es defineix, precisament, perquè hi ha una comunitat que el fa servir, el cuida i el gestiona, sent conscient que el comú té els seus límits.

El bé comú com a principi polític

Perquè hi hagi comuns hi ha d'haver comunitat, i és per això que tot allò comú no ha de ser de ningú i ha de ser de tothom, i tampoc pot tenir un ús sense restriccions, sinó que ha d'estar gestionat per la comunitat.

Com es concep el bé comú? Com es gestiona? Allò que és comú és central per a la vida, i hi ha d'haver un control ciutadà fonamentat en la construcció de moviments socials, perquè no són temps d'estar sols. Cal articular una comunitat que ens permeti transgredir, desobeir i construir.

En la nostra societat capitalista hi ha una reducció del concepte de valor associat al preu: sabem el preu de tot i el valor de res. L'acumulació d'objectes, de propietats, en comptes d'alliberar-nos ens fa esclaus, no ens deixa ser autònoms enfront del destí i de les seves constants immutables, i ens impedeix vetllar per la dignitat de les nostres vides. Estar pendents de la conservació dels

objectes, de la propietat, fa que no dediquem part de la vida –l'única que tenim– a la vida mateixa, a l'amor, a l'amistat, a la fraternitat, als sentiments, a les emocions...

I és per això que, per construir-nos, hem d'anar construint el bé comú...

Del jo al nosaltres

La humanitat és una espècie que sense cooperació no hauria sobreviscut... La condició humana tendeix a satisfer les necessitats individuals abans que les col·lectives. Però per què no podem esdevenir una mica més cooperadors i una mica menys competitiu, si és prou clar que tots hi sortiríem guanyant?

Hem de passar de l'individualisme a la cooperació, del jo al nosaltres, assumint la solidaritat i la cooperació com a motor imprescindible per assolir els compromisos que vinculen la vida social de les persones.

Assumir la responsabilitat individual vol dir implicar-nos en allò comú per responsabilitzar-nos de l'altre i d'un mateix, perquè aspirem a una vida digna i sabem que l'única possibilitat d'obtenir-la és col·laborant entre tots. És per això que no hi ha més opció que l'ètica. I això s'aprèn practicant-ho des de la infantesa: la interiorització dels valors de coherència, responsabilitat, respecte a la dignitat pròpia i aliena, que no deriven mai de la imposició legislativa ni de cap codi revelat, sinó de la pràctica basada en l'aprenentatge quotidià.

Des de l'escola, hem de fer viure a les noves generacions la importància de la implicació per fer un món millor i més sostenible.

Temps i espais per a la reflexió i l'acció

Necessitem polítiques de territori i polítiques de temps. En bona mesura, la crisi ecològica la podríem llegir com un xoc entre els temps de la vida humana i els temps del mercat. Perquè els temps del mercat són lineals, veloços i suposadament irreversibles, mentre que els temps de la natura, de la història i de la vida de les persones són lents i cíclics. Fins i tot la democràcia i la política requereixen molt de temps. Necessitem temps per viure d'una manera raonable, justa, sostenible i digna.

Així doncs, per construir el bé comú necessitem reflexió i acció. Una reflexió que també vol temps, i que és imprescindible per pensar com podem ser coherents amb el que pensem.

L'acció s'ha d'orientar a fer-nos sentir participants a tots, i és aquí on plantejgem que s'ha de repensar com han de ser els temps i els espais per aprendre, que no es limiten a l'educació formal, sinó que s'estenen al llarg i ample de la vida. Ens cal prendre temps per afavorir processos lents d'observació i retrobar-nos-hi, i reprendre l'ús d'espais, de dins i de fora, que afavoreixin relacions de trobada i de construcció comuna.

L'educació, un bé comú

L'educació és un dels béns comuns més preuats, i que cal preservar. Memòria, cultura i consciència són els valors que l'educació hauria de transmetre. I també s'ha d'entendre que l'educació és molt més que ensenyament, perquè tot fet educatiu ho és perquè és acompanyament en el camí de l'emancipació. Per això l'educació no és només ensenyament.

Tal com es concep l'educació ara, la raó prima per sobre de les emocions, la ment està per sobre del cos, la cultura està per sobre de la natura. Moltes vegades, la persona que educa és el receptacle de la ciència, la raó, i és també un subjecte patriarcal, que traspasa i reproduïx aquest sistema de domini sobre les persones que està educant.

L'educació ha de proporcionar les eines perquè cadascú esdevingui un subjecte autònom capaç d'emetre els seus propis judicis morals. I per això cal que en educació es plantegin els mínims interrogants: qui sóc? Què faig? Amb qui? On? Com? Per què? Hem de plantejar-nos aquests interrogants i posar-los en comú.

L'educació hauria de ser molt més respectuosa amb els ritmes d'aprenentatge. En l'organització escolar hi ha una manca de reconeixement de la diversitat, en sentit ampli. I també hi ha la invisibilitat d'alguns coneixements, sabers i habilitats que no estan presents a l'escola.

A l'escola hi ha desigualtats, unes diferències que vénen donades tant per la manca d'inversió pública com, a vegades, per les expectatives dels mestres en els infants i joves. Però l'èxit i el fracàs no es generen només a l'escola, sinó també en un context social més ampli. I és per això que cal combatre l'exclusió educativa amb més justícia social, i emmarcar els processos d'èxit i fracàs escolar des d'un punt de vista social i relacional, posant l'atenció no només en el fet acadèmic. Per aquesta raó les polítiques d'inversió a favor de l'equitat són una estratègia que afavoreix no només els més desafavorits o exclosos, sinó tota la societat.

La possibilitat de vertebrar la col·laboració entre la ciutadania s'ha de fer amb una educació que ens compromet a tots en la transformació del món.

Construint el bé comú

El debat del tema general d'enguany ha estat intens. Els que hi hem participat hem quedat impactats i ningú ha restat indiferent. Les aportacions dels experts i les discussions dels grups d'aquests dos dies ens han donat més elements per esbrinar què és el bé comú, però també ens han omplert de més interrogants, que ens fan qüestionar el model de societat en què vivim i la nostra responsabilitat com a professionals de l'educació... I també ens han donat força i empena per continuar la nostra reflexió i la nostra acció, amb el coratge necessari, i sabent que no estem sols per fer aquest llarg camí que és la construcció del bé comú per transformar la societat.

*51a Escola d'Estiu de Rosa Sensat
Barcelona, 8 de juliol de 2016*

Aquestes conclusions recullen el debat dels participants al tema general, a partir de les aportacions que van fer els ponents convidats: Yayo Herrero, Vicent Molina, Aina Tarabini, David Fernàndez i Sergi Cutilles.